

Beobachtungen» (FUF 27, 1941; mm. *muona*-sanasta) ovat seuranneet muun muassa tutkielmat »Mitä merkitsee Inkerin runojen *paasto?*» (Vir. 1950) ja siihen liittyvä »Kaarinan *Paaskunta* ja Aurajoen suun muinainen kauppa» (Kalevalaseuran vuosik. 30, 1950), »*Käämi* sanan alkuperästä» ja »*Vatjan röppä* 'puuro' sanan alkuperästä» (Vir. 1959), »Sanahistoriallisia hajahuomioita» (Verba docent, 1959), »Etymologisia huomioita» (Vir. 1960), »*Silakka* sanan alkuperä» (ib. 1962; englanniksi *Studia Fennica XII*, 1966) ja »*Kääkä*-sanin alkuperästä» (Vir. 1967).

Muillakin aloilla Posti on silloin tällöin retkeillyt. Liivin kielen intonaatiota hän on käsitellyt eri kertoja, viimeksi yhdessä Aarni Penttilän kanssa julkaisemassaan laajassa kokeellistoneettisessä artikkelissa »Über die steigende und sog. Stossintonation im Livischen» (FUF 27, 1941). Mainittakoon myös tutkielmat »Till frågan om brytning och omljud» (Uppsala universitets årsskrift 1948) ja »On the Origin of the Voiceless Vowel in Lapp» (Scandinavica et Fenno-Ugrica, 1954). Omien tutkimustulostensa pohjalta Posti harkitusti vastaa yleislingvistiseen kysymykseen »Kann Lautwandel durch fremden Einfluss verursacht werden?» (*Studia Fennica XII*, 1966).

Huolellisesti toimitettuja ainesjulkaisujakin Postilla on tilillään, mm. »Näytteitä vatjan kielestä» (Lauri Kettusen kanssa; SUST 63, 1932) ja »E. N. Setä-

län vatjalaismuistiinpanot» (Seppo Suhosen kanssa; SUST 135, 1964). Vep-sän tekstejään, joista hän tiettävästi valmistelee laajaa kokoelmaa, hän on julkaissut valikoiman Pertti Virtarannan »Lähisukukielten lukemistossa» (1967). Ylioppilasosakuntien 1930-luvulla järjestämän sananparsien keruukilpailun satoa Posti on seulonut ja julkaissut kokoelmana »Varsinais-Suomen sananparsia» (1936). — Postin kynästä on lähtenyt myös melkoinen joukko painokkaita kirja-arvosteluja, joista monet ovat ilmestyneet tässä aikakauslehdessä.

Lauri Posti on julkaisutoiminnassaan aina pyrkinyt enemmän laatuun kuin määrään. Hänen tutkimuksistaan näkyy terävä ymmärrys ja laaja, myös itämerensuomalaisten kielten naapurikielten ja niiden kehityksen harvinaisen tarkkaa tuntemusta todistava lukeneisuus. Esitystavalle on ominaista koreilematon selkeys, joka yleisesti tunnetaan myös Postin yliopistoluennoilte luonteenomaiseksi. Kielihistoriallisesta perusvireestä huolimatta Postin tuotanto osoittaa usein uuden strukturaalin katsomuksen hyödyllistä vaarinottoa.

Virittäjä, joka on saanut julkaistakseen Lauri Postin arvostettuja avusteita vuodesta 1931 lähtien yhteensä nelisenkymmentä, yhtyy lämpimästi päivän-sankarin merkkipäivänään saamiin onnentoivotuksiin.

PAAVO PULKKINEN

## Ensimmäinen kansainvälinen paikannimien normaalistamiskonferenssi

Yhdistyneiden kansakuntien talous- ja sosiaalineuvosto piti 4.—22. syyskuuta 1967 Genevessä konferenssin, jossa käsiteltiin maailman paikannimien (maantieteellisten nimien) normaalistamista, so. niitä menettelytapoja joilla kullekin

paikannimelle vakiinnutetaan tietty kirjoitusasu.

*Konferenssin osanottajat*

Konferenssin avajaisissa Kansojen palatsissa, jonka suojissa kaikki kokoukset



Geneven nimistökonferenssin avajaiset

pidettiin, oli mukana yli 50 Yhdistyneisiin kansakuntiin kuuluvan maan valtuuskuntaa. Euroopasta konferenssiin osallistui Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Iso-Britannia, Itävalta, Kreikka, Luxemburg, Länsi-Saksa, Monaco, Neuvostoliitto, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tšekkoslovakia, Unkari ja Vatikaanivaltio, Aasiasta Iran, Israel, Kambodža, Kiina, Korea, Kypros, Laos, Libanon, Pakistan, Thaimaa, Turkki ja Vietnam, Afrikasta Tšad, Egypti (Yhdistynyt Arabitasavalta), Etiopia, Ghana, Kamerun, Kenia, Kongo, Liberia, Libya, Madagaskar, Niger, Nigeria, Senegal ja Sudan, Amerikasta Kanada, Yhdysvallat, Meksiko, Argentiina, Chile, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, Guatemala, Peru, Uruguay ja Venezuela sekä Australiasta liittovaltio. Valtuuskuntiin kuului yhteensä noin

120 edustajaa, eniten Yhdysvalloista, Neuvostoliitosta ja Länsi-Saksasta, kustakin kuusi jäsentä. Suomen valtuuskuntaan oli ulkoasiainministeriö määrännyt dipl.ins. Veikko Nurmen maanmittaushallituksesta, apulaisprof. Viljo Nissilän Suomen nimiarkistosta ja fil. kand. Kerkko Hakulisen Suomen Maantieteellisestä Seurasta.

Konferenssissa oli edustettuna lisäksi 11 kansainvälistä järjestöä: Maailman postiliitto (UPU), Kansainvälinen pikatiedotusliitto (ITU), YK:n elintarvikke- ja maatalousjärjestö (FAO), Kansainvälinen hydrografinen toimisto (IHB), Panamerikkalainen maantieteen ja historian instituutti (PAIGH), Kansainvälinen kartografinen yhdistys (ICA), Kansainvälinen maantieteilijäunioni (IGU), Kansainvälinen standardoimisjärjestö (IOS), Kansainvälinen geodeettis-geofysikaalinen unioni (IUGG),

Onomastisten tieteiden kansainvälinen komitea (ICOS) ja Antarktisen tutkimuksen tiedekomitea.

Avajaisissa valittiin konferenssin puheenjohtajaksi Yhdysvaltain valtuuskunnan puheenjohtaja, sisäasiainministeriön maantieteellisen osaston johtaja, toht. Meredith F. Burrill, joka oli enemmän kuin kukaan muu tehnyt työtä konferenssin aikaansaamiseksi, ja ensimmäiseksi varapuheenjohtajaksi Neuvostoliiton valtuuskunnan puheenjohtaja prof. A. N. Baranov. Muiden varapuheenjohtajien ja sihteerien valinnan jälkeen toht. Burrill selosti konferenssin kokoonkutsumiseen vaikuttaneita syitä, eritoten monien normaalistamisongelmien toteamista ja eri maissa tehtyjä yrityksiä niiden ratkaisemiseksi.

#### *Paikannimien normaalistamistarve ja ongelmien toteaminen*

Kansainvälisten yhteyksien lisääntyminen ja nopeutuminen maapallolla on tehnyt ajankohtaiseksi myös kysymyksen paikannimien normaalistamisesta. Nimiin epäyhtenäinen kirjoitusasu kirjoissa ja muissa asiakirjoissa on aikojen kuluessa aiheuttanut monenlaisia väärinkäsityksiä sekä jarruttanut yhteisymmärrykseen pääsyä monissa sekä kansallisissa että kansainvälisissä kysymyksissä, esim. tieteellisillä, sosiaalisilla ja taloudellisilla aloilla. Esimerkkeinä ongelmista mainittiin sellaiset maantieteelliset paikat, joilla on eri nimi eri kielissä (esim. *Jerusalem* / *El Quds*) ja sellaiset paikannimet, joiden asu vaihtelee eri kielissä (esim. *Genève* / *Geneve* / *Geneva* / *Genf* / *Ginebra* / *Ginevra*). Normaalistamisvaikeuksia aiheuttavat erilaiset menetelmät, joilla nimet siirretään kirjaimistosta toiseen (esim. arabian kielestä latinaistetut *Wadi el Jabal* / *Ouadi el Djebel* / *Ouadi el Gabal*), erilaiset menetelmät, joilla ideografinen kirjoitus (esim. kiinan kielen) siirretään aakkoselliseen kirjoitusjärjestelmään, ja eri menetelmät, joilla muotoillaan ja merkitään muistiin nimiä kirjakieltä

vailla olevista kielistä. Monesti ovat epäselviä nimettyjen maantieteellisten kohteiden tarkka laajuus ja maantieteellisten yleistermien merkitysvariantit. Esimerkiksi *Biskajanlahtea* vastaava nimi ei englannin, espanjan ja ranskan kielessä kata samoin rajoittuvaa merialuetta, englannin kielen *creek* voi tarkoittaa merenlahdelmaa tai pientä kaukana merestä sijaitsevaa jokea, ja — valitakseni esimerkin lähempää — suomen *aro* merkitsee murteissa yleensä alavaa vesiperäistä maata, mutta maantieteen oppikirjoissa kuivaa tasankoa, esim. Venäjän arot. Nimiongelmia muodostavat samoin mihinkään valtioon tai kieli-alueeseen kuulumattomat meret, napamantereet, merenalaiset maastot, joita jatkuvasti löydetään. Eri maiden ja järjestöjen julkaisemat kartat tai merikartat voivat kuitenkin ilmaista samaa kohdetta eri nimellä. Kuitenkin olisi jo yksistään merenkulun turvallisuuden kannalta tärkeää, että niitä kartografisen esityksen lisäksi osoitetaan yksiselitteisesti määritellyillä termeillä. Monet vuoristot ja joet voivat ulottua useamman kuin yhden kielen alueelle. Vuoriston eri osilla voi olla paikalliset nimensä, mutta yhteinen nimi puuttuu, kun nimeämistarvetta ei ole ollut. *Tonavalla* on tietääkseni seitsemän erikielistä asua (saks. *Donau*, englannin *Danube* jne.), mutta yhteinen sovinnaisnimi puuttuu. — Esimerkit riittänevät.

Normaalistamattomat paikannimet vaikeuttavat kartantekijöiden, tilastotieteilijöiden, väestönlaskijoiden, maantieteilijöiden, lehtimiesten ja muiden paikannimiä tarvitsevien työtä ja aiheuttavat heille tarpeetonta ajanhukkaa ja paljon virheitä. Oikeudenkäytön rajoja ja alueita käsittelevien lakitieteellisten ja hallinnollisten dokumenttien tulkinnassa voi tämän johdosta myös syntyä vaikeuksia.

Nämä ongelmat ja niiden aiheuttamat haitat on havaittu jo aikoja sitten. Eritoten juuri kansainvälisissä kartografien ja maantieteilijöiden konferensseissa on

todettu maailman kartastoissa vallitseva nimistön kirjavuus ja sekamelska. Kansainvälisen maantieteilijäunionin ensimmäisessä kokouksessa lähes sata vuotta takaperin (v. 1873) jo kiinnitettiin huomiota tähän epäkohtaan ja tehtiin ehdotuksia paikannimien normalistamiseksi. Niistä olikin myönteisiä tuloksia, sillä joihinkin maihin perustettiin paikannimiä normalistava elin; vanhimpia ja merkittävimpiä on v. 1890 toimintansa aloittanut Yhdysvaltain paikannimilautakunta (U.S. Board of Geographical Names). Kansainvälistä kantavuutta paikannimien normalistamiskysymys sai kuitenkin vasta silloin, kun YK otti sen työohjelmaansa v. 1953. Tuolloin YK:n pääsihteeri lähetti valitsevaa tilannetta koskevan tiedustelun eri maiden hallituksille ja asiasta kiinnostuneille kansainvälisille järjestöille. Lähetetyt vastaukset todella osoittivat maailman kartastanimistön kirjavuuden ja nimistötermien ja -käsitteiden sekavuuden sekä niistä johtuvan nimistön normalistamistarpeen. Meillä Suomessa YK:n kirjelmää käsitelivät ainakin maanmittaushallitus ja silloinen Sanakirjasäätiön paikannimijaos. Jälkimmäisen vastauksessa (v. 1956) todettiin meillä paikannimienkeruun hitaus ja vähäiset vuotuiset tulokset sekä etenkin virheellisen karttanimistömme normalistamisen tarve, mutta ei voitu yhtyä kannattamaan englanninkielistä karttanimistön translitteraatiota.

Australian ehdotuksesta YK:n kartografinen toimisto laati saatujen vastausten pohjalta luonnoksen maailman karttanimien normalistamisohjelmaksi. YK:hon olisi perustettava pysyvä paikannimikomitea, jonka olisi ohjattava kansallisten nimikomiteain perustamista niihin maihin, joissa sellaista ei vielä ollut. Asiaa ajamaan olisi perustettava työryhmiä ja järjestettävä kansainvälisiä konferensseja, ja YK:n sihteeristön tulisi toimia paikannimikysymysten tiedotus- ja dokumentointikeskuksena. Vuonna 1959 YK:n talous- ja sosiaaleineuvosto

hyväksyi ohjelman, ja seuraavana vuonna kuusi maata, nimittäin Yhdysvallat, Ranska, Englanti, Iran, Guatemala ja Kiina, asetti sen käyttöön kukin yhden nimistöasiiantuntijan. Asiantuntijaryhmän puheenjohtajaksi valittiin Yhdysvaltain edustaja, toht. Meredith Burrill.

Tämä työryhmä laati varsin yksityiskohtaisen raportin, jossa on esitetty 23 normalistamiseen liittyvää ongelmaa sekä 21 suositusta niiden ratkaisemiseksi. Lisäksi raportissa suositeltiin kansainvälisen konferenssin koollekutsumista. Raportin liitteenä on normalistamiseen liittyvien englanninkielisten termien luettelo, niiden selitykset ja määritelmät sekä toinen luettelo normalistamistyön kansallisista auktoriteeteista, jollaiseksi Suomessa on nimetty maanmittaushallitus (ks. tark. Report of the Group of Experts on Geographical Names. World cartography. Volume VII, s. 7—18. United Nations. New York 1962). — Tutustuin tämän raportin eräisiin kohtiin kuitenkin jo huhtikuussa 1961 nimistötutkijain kongressissa Firenzessä. Kongressin kolmannessa sektiössä näet toht. Burrill esitteli kyseisen työryhmän laatiman luonnoksen Background and accomplishment of the Panel of Geographic Expert Meeting at the United Nations. June 1960 (Yhdistyneiden kansakuntien maantieteen asiantuntijain kokouksen keskustelun tausta ja lisäykset. Kesäkuussa 1960), jossa käsiteltiin maailman kartaston nimistön normalistamista (ks. Virittäjä 1961, s. 319—320).

Työryhmän käsityksen mukaan paikannimiongelmien ovat — joskaan ei aina tietoisuus niiden olemassaolosta — yleismaailmallisia, ja eri maat voivat näin ollen oppia jotakin niiden ratkaisussa toisiltaan. Lisäksi ryhmä ehdotti, että kysymystä koko laajuudessaan kutsuttaisiin käsittelemään kansainvälinen konferenssi. Kokouksessaan 16. 7. 1965 YK:n talous- ja sosiaaleineuvosto päätti järjestää ns. vahvistetun työryhmän kokouksen maaliskuussa 1966, ja siinä seutottiin kaikki siihen mennessä kertynyt

normaalistamismateriaali sekä lisäksi Bonnissa clokuussa 1962 pidetyn YK:n teknillisen konferenssin päätökset 1 :1 000 000 -mittakaavaisen maailmankartan laatimisesta. Ryhmän 26. 10. 1966 päivämäärän raportin perustalla talous- ja sosiaalineuvosto päättikin järjestää ensimmäisen kansainvälisen paikannimien normaalistamista käsittelevän konferenssin Geneveen syyskuussa v. 1967.

Mainittu työryhmä oli jo ennen konferenssia pyytänyt eri mailta raportit paikannimien normaalistamisesta tapah- tuneesta kehityksestä. Tällaisen selo- teen ehditvät ennen konferenssin alkua lähettää Alankomaat, Australia, Espan- ja, Israel, Itävalta, Kamerun, Kanada, Kenia, Kongo, Länsi-Saksa, Neuvostoliitto, Nigeria, Ranska, Thaimaa, Un- kari, Uusi-Seelanti ja Yhdysvallat. Kon- ferenssin aikana jättivät raportin sihtee- ristölle Belgia, Bulgaria, Ghana, Guate- mala, Iso-Britannia, Kanada, Kiina, Madagaskar, Norja, Ranska, Roma- nia, Ruotsi, S u o m i, Sveitsi, Tanska, Venezuela sekä laajoja lisäselosteita Neuvostoliitto ja Yhdysvallat (raport- tien monisteet ovat nähtävissä Suomen nimiarkistossa). Suomen valtuuskunta viranomaistemme vitkastelun takia sai tiedon asiasta vasta vähän ennen konfe- renssin alkua, joten se ehti laatia vain suppean selostuksen maanmittaushalli- tuksen suorittamasta peruskartoituksesta ja karttojen nimistöstä sekä nimiarkis- ton uuden ehdotuksen ulkomaiden yhdysperäisten sovinnaisnimien kirjoit- tustavasta.

Eri maiden selosteet paikannimien tähänastisesta normaalistamistyöstä ja etenkin Yhdysvaltojen ja Länsi-Saksan monipuolinen kartasto- ja nimistötyö tarjoavat meillekin hyviä esikuvia työn vastaista suunnittelua varten. Tässä mie- llessä olisi syytä perehtyä myös Kansain- välisen hydrografisen toimiston ja Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön (ICAO) selosteihin maantieteellisestä termistöstä, samoin Kansainvälisen stan- dardoimisjärjestön raporttiin siirrekir-

joituksesta ja Yhdysvaltain paikannimi- komitean selontekoon ns. kansallisista nimihakemistoista 1. kaseteista (joista myöhemmin). Minua henkilökohtaisesti kiinnostivat kansainvälisen paikannimi- komitean sihteerin, belgialaisen prof. H. J. van de Wijerin esitys kansainväli- sestä nimistöntutkimuksesta sekä kyrilli- sen kirjaimiston käytöstä paikannimis- sä sekä Vatikaanin edustajan, prof. Gas- tone Imbrighin lämmin lausunto pai- kannimistä kansan henkisenä, tarkoin varjeltavana omaisuutena, nimien mer- kityksestä kansan luonteen kuvastajana sekä tieteellisen tutkimuksen materiaa- lina.

Työn tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi oli normaalistamisongelmat jaettu nel- jäksi ryhmäksi, joita käsittelemään pe- rustettiin neljä komiteaa. Niiden oli an- nettava lausunnot 1) paikannimien kan- sallisesta normaalistamisesta, 2) maan- tieteellisistä termeistä, 3) kirjoitusjärjes- telmistä ja 4) kansainvälisestä yhteistoi- minnasta.

\*

Paitsi istuntoja arkisin klo 10—13 ja 15—18 oli konferenssilla tarjona ke- vyempääkin ohjelmaa, tilaisuuksia joissa saattoi solmia parhaiten siteitä eri mai- den tiedemiehiin. Kerran Kanadan val- tuuskunta kutsui meidät suomalaiset lounaalle Kansojen palatsin uljaaseen ravintolaan 8:nteen kerrokseen, josta oli loistava näköala yli Geneven. Gene- ven kaupunki ja Sveitsin hallitus pitivät kutsut konferenssin osanottajille eräänä iltana kaupungin Grand-Théâtresin läm- piössä, eräänä toisena iltana Yhdysval- tain valtuuskunta lähetystössään ja kol- mannen kerran YK:n talous- ja sosiaali- neuvosto Kansojen palatsissa. Istunto- salissa oli pienehkö maantieteellisen ja kartografisen kirjallisuuden näyttely, ja osanottajille oli varattu tilaisuus vaihtaa keskenään tai tilata ammattikirjalli- suutta, etenkin eri maiden nimihake- mistoja (mallikasetteja).

*Paikannimien kansallinen normaalistaminen*

Keskustelun kohteina olivat nimien kerääminen (nimestys), niiden virastokäsittely (normaalistaminen), monikielisten alueiden nimistöä koskevat kysymykset, kansalliset nimihakemistot (kasetit), nimistöä huoltavan virkakoneiston rakenne, automaattinen tietojenkäsittely, kansallisen nimistöelimen määrittely ja muut asiat.

**P a i k a n n i m i e n k e r ä ä m i s e s t ä** konferenssi antoi varsin seikka-peräiset ohjeet. Jokaisesta normaalistettavasta nimestä on merkittävä paikallisen kielen (murteen) äänneasu ja — mikäli mahdollista — merkitys. Lisäksi on nimilippuun otettava mukaan nimen kirjoitusmuoto maarekisteristä, veroluettelosta, uusista ja vanhoista kartoista sekä muista historiallisista lähteistä, henkikirjoista ja muista mahdollisista »dokumenteista». Myös on otettava huomioon paikallishallinnon, eri järjestöjen ja teknisten laitosten nimestä käyttämä kirjoitusasu. Nimen murreasu on nauhoitettava ja litteroitava hyväksytyin fonettisen merkintätavan mukaisesti. On määriteltävä nimettävän kohteen laatu (luonne), laajuus ja sijainti sekä merkittävä muistiin mahdollisimman tarkasti. Paikallisesti käytettyjen geneeristen termien (joista myöhemmin) merkitys on ilmaistava selvästi. (Näihin seikkoihin voidaan ilmalokuvista saada hyödyllisiä lisätietoja.) Tutkimuksen eri vaiheissa on kuultava vähintään kahden toisistaan riippumattoman paikallisen tiedonantajan mielipidettä nimestä.

Nimestäjiä on koulutettava riittävästi, jotta he ovat selvillä keruuseen liittyvistä kielellisistä ongelmista (foneettisesta järjestelmästä, nimien kielellisestä rakenteesta, ortografiasta ym.), maantieteellisistä käsitteistä ja termeistä, joita he työssään tarvitsevat. — Meillä Suomessa nimestäjille annettavista ohjeista, mm. tiedonantajien lukumäärästä ja soveltuvuudesta, haastattelutekniikasta ks. tark. Terho Itkonen, Nimestäjän opas

(Helsinki 1964) ja Viljo Nissilä, Suomalaista nimistöntutkimusta s. 17—30 (Helsinki 1962).

**P a i k a n n i m i e n v i r a s t o k ä s i t t e l y s s ä** on nimilautakunnan (meillä Suomen nimiarkiston) valittava ja määriteltävä ne periaatteet ja toimenpiteet, joita sen tulee soveltaa paikannimien normaalistamistyöhön. On otettava huomioon ne muodolliset toimenpiteet, joita ilmenee lautakunnan tarkastettavaksi annettujen uusien nimi- ja nimenmuutosehdotusten esittämisessä (kontaktit eri virastoihin). Harkitessaan nimiehdotuksia lautakunnan on otettava varteen 1) nimen nykyinen käytäntö, 2) historiallinen tausta, 3) nimen esiintyminen monikielisillä alueilla tai 4) kirjallisesti viljelemättömissä kielissä, 5) hybridinimet ja niiden välttäminen, 6) saman nimen toistuminen (ja sen välttäminen), 7) vain yhden nimen antaminen kohteelle, 8) tarkka selvitys jokaisen paikannimen käyttöalueen laajuudesta samoin kuin laajojen maantieteellisten kohteiden ja niiden osien nimistä, 9) hylättävien nimien poistaminen (kartoista, kaseteista ym.). Lautakunnan on muotoiltava nimien oikeinkirjoitussäännöt, sen on mahdollisuuksien mukaan tiedusteltava asiasta (nimistä) kiinnostuneiden elimien mielipidettä, ennen kuin se tekee nimestä ja sen asusta lopullisen päätöksen. On huolellisesti harkittava, millä tavalla lautakunnan päätökset julkistetaan ja kuinka varmistetaan, että normaalistetut nimet tulevat todella käyttöön kansallisissa kartoissa ym. asiakirjoissa.

Nimien normaalistamisessa olisi lisäksi otettava huomioon seuraavat seikat: 1) on vältettävä nimien turhaa muuttamista, 2) kirjoitusasun on oltava hyväksytyin ortografian mukainen ja murrepiirteitä on otettava huomioon tarpeen mukaan, 3) nimien systemaattisessa käsittelyssä ei saa hävittää niille luonteenomaisia piirteitä, 4) nimiasuista on otettava käyttöön sopivin (tav. nominatiivimuoto, joskin meillä Suomessa ovat

hyväksyttäviä myös elliptiset ja abstrahoituneet muodot), 5) eräissä kielissä on päätettävä määräisen ja epämääräisen artikkelin (ja muodon) käytöstä, 6) on vakiinnutettava paikannimistä mahdollisesti esiintyvät lyhenteet ja 7) on luotava systeemi yhdyspaikannimien käsittelyä varten. — Meillä on Suomen nimiarkistossa suoritettu jo kymmenisen vuotta paikannimistön normaalistamistyötä (ks. Eeva Maria Närhi, Puoli vuosisataa järjestelmällistä nimistöntalennusta. *Virittäjä* 1965, s. 175—189 ja *Castrenianum. Suomen ja sen sukukielten tutkimuskeskus*, s. 21—28. — Suomen nimiarkiston vuosikertomukset). Tällöin on työkontältä saatujen tietojen käsittelyssä pyritty eliminoimaan ristiriitaiset tiedot, joita ovat aiheuttaneet erilaiset nimikentät ja erilaatuiset tiedonantajat, on vertailtu niitä karttojen ym. asiakirjojen vast. nimistöön, on pyritty fonettisten merkintöjen yksinkertaistamiseen ja koetettu parantaa aineiston arkistoinnimenetelmiä (ks. tark. Viljo Nissilä, Paikannimistömme huolto ja suojele. Helsinki 1965).

Niissä maissa, joissa puhutaan useampaa kuin yhtä kieltä, siis monikielillä alueilla, kansallinen nimilautakunta tarpeen vaatiessa päättää paikannimistä jokaisessa virallisessa kielessä ja samoin muissakin kielissä. Tällöin sen on mainittava, mitä virallisesti hyväksytyjä nimiä se pitää samanarvoisina ja suositeltavina, ja sen on julkaistava nämä virallisesti hyväksytyt nimet kartoissa ja kaseteissa.

Kaiken normaalistamistyön edellytyksenä ovat hyvin toimitetut kansalliset nimihakemistot, kasetit, kuten konferenssissa erityisesti tähdennettiin. Tällaisia hakemistoja, joihin sisältyvät normaalistetut nimet, on nimilautakuntien toimitettava jatkuvasti ja niitä on tarpeen vaatiessa korjattava. Näiden kansallisten kasettien tulisi sisältää sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä maantieteellisten kohteiden paikallistamista ja identifioimista var-

ten: 1) sen kohteen laatu josta nimeä käytetään, 2) nimetyin kohteen sijainnin ja laajuuden selvitys (pitäjä, kylä, talo ja kartan koordinaatit), 3) laajan kohteen osat ja viittaus koko kohteesta käytettyyn nimeen sekä päinvastoin laajojen kohteiden nimet ja viittaus osien nimityksiin, 4) tarpeelliset hallinnollisia tai regionaalisia alueita koskevat tiedot ja viittaus karttaan tai merikarttaan, johon mainitut kohteet sisältyvät ja 5) paikoista, joilla on useampi kuin yksi virallinen nimi, pitäisi mainita kaikki kyseiset nimet sekä viittaus aikaisemmin käytettyihin nimiin. Mikäli on teknisesti ja taloudellisesti mahdollista, olisi nimihakemistoihin liitettävä paikannimistä myös sellaisia tietoja kuin niiden suku, luku, artikkelien käyttö, painotus, intonaatio ja ääntäminen IPA:n (The International Phonetic Association) periaatteiden mukaisesti sekä muita kieltä koskevia tietoja, jotka voivat helpottaa nimien ymmärtämistä ja käyttöä sekä omassa maassa että ulkomailla.

Konferenssi suositti jokaisen maan ensimmäiseksi tehtäväksi paikannimien kansallisessa ja kansainvälisessä normaalistamisessa kansallisen nimilautakunnan perustamista, jonka muodostaa joko pysyvä jäsenistö tai rinnakkain toimivat pienemmät asiantuntijaryhmät. On tarkoin määrättävä sen oikeudet antaa paikannimien normaalistamista koskevia ohjeita ja normaalistamismenetelmiä. Asemaltaan, kokoonpanoltaan, toiminnaltaan ja menettelytavoiltaan lautakunnan on oltava sellainen, että se 1) on sopusoinnussa maan lakien ja hallinnon kanssa, 2) sillä on parhaat mahdollisuudet toteuttaa kansallinen paikannimien normaalistamisohjelma, 3) se tarpeen mukaan ja toimintansa puitteissa pitää huolta regionaalisten ja paikallisten komiteain perustamisesta alueesta ja kielestä riippuen, 4) se ottaa huomioon ne vaikutukset, joita sen toiminnalla on hallituskäyttöön, yksityisiin järjestöihin ym., ja

huolehtii näiden ja koko maan etujen yhdentämisestä tällä alalla, 5) se käytetään hyväkseen maanmittarien, kartantekijöiden, maantieteilijöiden, kielimiesten ja alan muiden eksperttien asiantuntemusta ja 6) se antaa luvan julkaisu-toimintaan, joka helpottaa normaalistetuja nimiä koskevien tietojen nopeaa ja tehokasta levittämistä omassa maassa ja ulkomailla. — Normaalistamistyö olisi aloitettava kaikissa maissa mahdollisimman nopeasti ja kansallisten nimilautakuntien olisi annettava jatkuvasti tietoja koostumuksesta ja toiminnastaan YK:n asianomaiselle virastolle.

Tietoteknologian alalla a u t o m a a t t i n e n t i e t o j e n k ä s i t t e l y kehittyä nykyisin varsin ripeästi, ja teknisiä apuneuvoja olisi sovellettava myös nimistön käsittelyyn, esim. paikannimien luettelointiin, jotta olisi käytettävissä ajan tasalla pysyvä hyväksytyjen nimien rekisteri, sekä myös erikoislaatuisten nimien käsittelyyn ja nimien oikaisemiseen vaatimusten mukaisesti. Tästä syystä olisi toivottavaa, että tietokoneiden ja niiden systeemien suunnittelussa otetaan huomioon myös paikannimien käsittely. YK:n jäsenvaltioiden, jotka ovat ryhtyneet laatimaan nimistöön liittyviä tietokoneohjelmia tai jotka ovat keskenään neuvotelleet kyseisestä asiasta, olisi informoitava muita valtioita. Raportit olisi kuitenkin laadittava YK:n virallisilla kielillä (englanniksi, ranskaksi tai espanjaksi). Nimistöasiantuntijain olisi oltava kosketuksissa tietokoneiden suunnittelijoihin ja tulokset olisi ilmoitettava kansallisille paikannimilautakunnille. YK:n olisi tässäkin toimittava dokumentointikeskuksena, jonne tietojenkäsittelyä koskevat selostukset kootaan ja josta niitä lähetetään jäsenvaltioille. YK:n olisi autettava kansainvälisiä koodausjärjestelmiä ja toiminnanohjeita koskevien yleisten normien kehittämisessä.

Konferenssissa hyväksyttiin yksimielisesti periaate, että *paikannimien kansallinen normaalistaminen on kansainvälisen normaalistamisen pohja*, ja tähdennettiin sen ta-

loudellista ja käytännöllistä merkitystä jokaiselle valtiolle. YK:n pääsihteerinä pyydettiin esittämään kansallista normaalistamista koskevat suositukset Talous- ja sosiaalineuvoston harkittavaksi ja toimitettavaksi kaikille jäsenvaltioille ja järjestöille niiden kannanottoa varten.

\*

Suomessa nimistöntutkimus 1. onomastiikka, paikannimien normaalistaminen ja monet muut nimistötehtävät ovat keskittyneet Suomen nimiarkistoon (os. Helsingin yliopisto, Fabianinkatu 33), joka työtään varten on tähän mennessä keräyttänyt, kortittanut ja arkistoinut noin 1,4 milj. paikannimeä. Eduskunnan v. 1957 esittämän toivomuksen mukaisesti nimiarkistossa on tarkastettu maanmittaushallituksen toimittamien peruskarttojen nimistö ja annettu lausuntoja keskusvirastoille (esim. posti- ja lennätinhallitukselle, rautatiehallitukselle, tie- ja vesirakennushallitukselle) julkikäyttöön otettavista paikannimistä (ks. Suomen nimiarkiston vuosikertomukset. — Viljo Nissilä, Paikannimistöme huolto ja suojele s. 31—60). Ruotsinkielisten paikannimien osalta työn suorittaa Svenska Litteratursällskapet i Finland. Valtakunnan kartaston virallisista nimistä päättää maanmittaushallitus, joka keräyttää maastosta, valitsee ja paikantaa nimet. Esim. maamme peruskartoissa on 20 vuoden aikana julkaistu — dipl.ins. Veikko Nurmen ilmoituksen mukaan — noin 700 000 paikannimeä. Maanmittaushallituksen lisäksi monet muut keskusvirastot sekä kuntien viranomaiset joutuvat viime kädessä päättämään, mitä paikannimiä eri kohteista käytetään ja miten ne kirjoitetaan.

On syntynyt tietysti sekaannusta ja syntyy vastakin, jos eri laitosten julkaisut esittävät samat paikannimet erimuotoisina. Tästä ei kuitenkaan voida syyttää yksinomaan julkaisujen toimittajia, koska heillä ei ole käytettävissä luotettavia nimihakemistoja, ja monesti on



liäksi aikaa vievää suorituttaa tutkimuksia tarpeellisten nimien kieliasusta Suomen nimiarkistossa, varsinkin jos kysymyksessä on kiireellisesti julkaistava painotuote. Mitä enemmän ehtii ilmes-tyä julkaisuja, joissa virheelliset nimi-muodot toistuvat, sitä vaikeammaksi normaalistaminen käy ja sitä enemmän syntyy luottamuspulaa, käyttäkseni Ken-ian edustajan sattuvaa ilmaisua. Suuri yleisö, jota varten normaalistamistyötä viime kädessä tehdään, on jo ehtinyt tot-tua käytössä olevaan (virheelliseenkin) nimistöön eikä hyväksy enää uusia nimi-muotoja. Näin on käynyt meillä esim. joillekin Lapin paikannimille. Normaalistamisen myöhästymisestä on johtunut sekin valitettava seikka, että tähän men-nessä suomenkielisissä teksteissä ulkomai-den paikannimet on kirjoitettu eri peri-aatteiden mukaan kuin vastaavat koti-maan nimet, esim. *Kaspian meri* erilleen, mutta *Raumanmeri* yhteen, vain tämän esimerkin mainitakseni.

Geneven konferenssi suositti tähänas-tisen hajanaisuuden vastapainoksi eri tahoilla tapahtuvan nimistötoiminnan yhtenäistämistä ja suositti myös kulle-kin maalle sellaista nimistöelintä, jossa on riittävästi eri alojen asiantuntijoita ja jolla on sekä edellytykset että valtuu-det normalistaa paikannimet ja määrit-tää niiden tarkoittaman kohteen laatu ja ulottuvuus sekä niihin sisältyvien ge-neeristen termien merkitys. Tämänlaa-tuisen paikannimielimen perustaminen merkitsisi paitsi työn tehostumista myös välttämättömän auktoriteetin lisäänty-mistä, niin että nimisuositukset saisivat paremmin yleisen hyväksymisen ja nor-maalistetut nimet tulisivat nopeammin käyttöön kaikilla aloilla. Nimistökulttuu-rimme alkaisi kehittyä aivan toisella te-holla kuin nykyisin.

#### *Maantieteelliset termit*

Komitea II käsitteli neljässä kokouk- sessaan maantieteellisen termistön seu- raavia ryhmiä: 1) geneeriset termit, 2)

kategoriat, 3) glossaariot ja 4) symboli- saatio.

Suosituksissaan konferenssi tähdensi maantieteellisten termien tärkeyttä myös kartografiassa ja onomastiikassa ja suo- sitti eri maissa suoritettavaa tutkimusta maantieteellisten kohteiden laadusta 1. tyyppistä (*entiteetistä*). Nämä tutkimukset varmaan auttaisivat paremmin tajua- maan kyseisiä entiteettejä ja paljasta- maan sanakirjoissa tässä suhteessa ilme- nevät puutteellisuudet. Olisi tärkeää, että kansalliset nimihakemistot sisältäi- sivät juuri entiteettejä merkitsevää sa- nastoa.

Erytisesti käsiteltiin neljän em. perus- termin määritelmiä. Monien luonnosten jälkeen hyväksyttiin geneeristen termien selitteeksi Suomen valtuuskunnan esit- tämä, sen jäsenen Kerkko Hakulisen muotoilema määritelmä: *geneerinen termi* on maantieteelliseen nimeen (paikanni- meen) sisältyvä termi, joka osoittaa ni- metyn kohteen laadun 1. tyyppin (enti- teetin) ja jota paikallinen väestö käyt- tää samassa merkityksessä. *Glossaario* (sa- nasto) määriteltiin geneeristen termien kokoelmaksi, jossa mainitaan kaikki ne merkitykset, jotka näillä termeillä voi olla paikannimissä (maantieteellisissä ni- missä). *Kategorian* ja *symbolisaation* (kar- tanmerkit) määritelmät jätettiin YK:hon perustettavan paikannimikomitean rat- kaistavaksi.

Tuleviin tehtäviin meillä Suomessakin kuuluu — konferenssin toivomuksesta — mm. maasto- ja vesistöterminologian (maantieteellisen sanaston) analysoimi- nen ja tarkempi määrittäminen. Siinä voidaan käyttää apuna The Internatio- nal Association of Cartography (ICA) -yhdistyksen tekellä olevaa sanakirjaa teknisistä kartografisista termeistä. Tä- mä työ koituu myös onomastisen termi- nologian hyväksi.

#### *Kirjoitusjärjestelmät*

III komitean käsiteltäväksi oli an- nettu eräs konferenssin vaikeimmista

ongelmista: paikannimien siirtäminen kirjaimistosta toiseen. Kysymystä pohdittiin seuraavista näkökulmista: 1) nimien siirtäminen ideogrammeista, 2) tavu- kirjoituksesta, 3) latinaisesta kirjaimistosta, 4) ei-latinaisesta kirjaimistosta ja 5) kirjakieltä vailla olevista kielistä. Nimien ihanteellinen siirtäminen järjestelmästä toiseen tapahtuu translitteroimalla, graafisten symbolien korvaamisella toisilla. Mutta tätä menetelmää ei voida toteuttaa kaikissa kielissä, esim. kiinassa.

Paikannimistön kansainvälisen käytön kannalta olisi tietenkin ihanneratkaisu, että kutakin ei-latinaista kirjaimistoa varten olisi vain yksi kansainvälisesti hyväksytty latinaistamisjärjestelmä, niin että esim. Neuvostoliiton (ja yleensä kaikkien kyrillistä kirjaimistoa käyttävien maiden) paikannimet kirjoitettaisiin samalla tavalla jokaisessa latinaista aakkostoa käyttävässä kielessä. Englannin kieltä puhuvien maiden on varmaan vaikea luopua omista, laajalti käytetyistä latinaistamissysteemeistään ja hyväksyä esim. Kansainvälisen standardoimisjärjestön esittämät suositukset, joita monet, esim. saksaa puhuvat maat kannattavat (ks. esim. Duden. Wörterbuch geographischer Namen. Europa (ohne Sowjetunion). Mannheim 1966). Neuvostoliiton paikannimistön normaalistamisessa on väläytetty esiin sellainen ratkaisumahdollisuus, että aluksi sekä englannin kieleen perustuva Yhdysvaltain paikannimilautakunnan systeemi että latinaista aakkostoa käyttäviin slaavikieliin perustuva Kansainvälisen standardointijärjestön systeemi molemmat julistetaan kansainvälisiksi ja sen jälkeen niitä yritetään lähentää toisiinsa. Toinen ratkaisu olisi se, että ei-latinaista kirjoitusta käyttävät maat valitsevat itselleen viralliseen käyttöön kansainvälisesti hyväksytyyn latinaistamisjärjestelmän. Näin on eräissä maissa jo meneteltykin, ja esim. Etiopian, Iranin ja Thaimaan kirjoitusjärjestelmää konferenssi saattoi suosittaa toistaiseksi kansainväliseen käyttöön otettaviksi. — Lisäksi konfe-

renssi esitti suuntaviivoja, joiden mukaan olisi normaalistettava esim. Kiinan, Arabimaiden, Afrikan ja monien kirjoitettua kieltä vailla olevien maiden paikannimet.

Konferenssissa tähdennettiin erityisesti, että aksentti- ja muut diakriittiset merkit, jotka monissa kielissä liittyvät latinaisiin aakkosiin, kuuluvat erottamattomasti näiden kielten ortografiaan, sillä ne ilmaisevat kyseisten kielten olennaisia piirteitä: painoa, kestoaa ym. tärkeitä aspekteja. Kansainvälisessä käytössäkin olisi säilytettävä nämä erikoismerkit myös paikannimissä ja eritoten silloin, kun nimet kirjoitetaan isolla alkukirjaimella. Tämä suositus on otettava huomioon meilläkin, kun siirretään esim. karjalaisia ja lappalaisia paikannimiä suomeen. Sen jälkeen kun eri maiden normaalistettujen nimien hakemistot ovat ilmestyneet, on paikannimet hyväksyttävä sellaisinaan karttoihimme ja asiakirjoihimme.

Tähän mennessä käytössä olleeseen valtavaan nimistöön on lyönyt leimansa muotojen runsaus, mikä johtuu vastaanottajakielten foneettiseen rakenteeseen perustuvista erilaisista latinaistamisjärjestelmistä. YK:n tulevan paikannimikomitean alaisen asiantuntijaryhmän pitäisi keskittyä tähän kysymykseen suorittamalla vertailevia tutkimuksia eri latinaistamisjärjestelmistä ja analysoimalla niiden hyvät ja huonot puolet juuri paikannimien normaalistamisvälineinä. Asiantuntijaryhmän olisi otettava huomioon kansainvälisten ja kansallisten järjestöjen näkökantoja ja yritettävä keksiä keinoja, joiden avulla päästäisiin siihen, että kansainväliseen käyttöön otettaisiin mahdollisimman pian yksi a i n o a l a t i n a i s t a m i s j ä r j e s t e l m ä kaikkia ei-latinaisia aakkostoja ja kirjoituksia varten.

#### *Kansainvälinen yhteistyö*

Kansainvälistä yhteistyötä suunnittelevalle IV komitea käsitteli seuraavia ky-

symyksiä: 1) pysyvän paikannimikomitean perustamista YK:hon, 2) tietojen ja bibliografioiden vaihtoa, 3) teknistä apua, 4) regionaalaisia kokouksia, 5) useamman kuin yhden kielen tai valtion alueelle ulottuvien maantieteellisten kohteiden nimiä ja 6) kansainvälistä normaalistamista edistäviä toimenpiteitä.

Geneven konferenssin päätösten toteuttamiseksi ja konferenssin aikana virinnee voimakkaan kiinnostuksen ylläpitämiseksi kansainvälistä nimistötyötä kohtaan olisi välttämätöntä perustaa YK:n alainen pysyvä paikannimikomitea, johon kuuluisi nimien normaalistamiseen perehtyneitä asiantuntijoita ja sihteeristö. Komitean päätehtäviä olisi 1) tietojen kokoaminen kansallisilta paikannimilautakunnilta ja kansainvälisiltä järjestöiltä, jotka ovat kiinnostuneita nimien normaalistamisesta, 2) kasettien, topografisten sanastojen, toponymisen työn, teknisten ohjeiden ym. kokoaminen ja arvostelu, 3) koottujen tietojen levittäminen jäsenvaltioille ja -järjestöille esim. määrärajojen ilmestyvissä tiedonannoissa, 4) neuvottelut sellaisten jäsenvaltioiden kanssa, joilla on käytännön kokemuksia erityisongelmien alalta (esim. automaattisen tietojenkäsittelyn soveltamisesta tähän työhön) ja jotka voisivat muodostaa työryhmiä käsittelemään niitä, 5) kansainvälistä normaalistamista koskevien erilaisten ongelmien ratkaisumetodien ja -periaatteiden toteuttaminen, esim. maantieteellisten ja toponymisten termien määrittely, siirrot kirjainjärjestelmästä toiseen, kansainvälisten maantieteellisten kohteiden (esim. valtameriä koskevien) nimien käsitteleminen, 6) kansalliset normaalistamissysteemit, 7) tieteellinen ja tekninen apu kehitysmaille kansallisten paikannimielimien organisoimista ja toimintaa varten ja 8) YK:hon, kansainvälisiin tai regionaalisiin konferensseihin ym. liittyvät toimenpiteet.

Kun päteviä nimistöasiantuntijoita on jo tarjolla eri maiden kansallisissa nimi-

lautakunnissa, ehdotettiin että maat, jotka haluavat antaa apua, nimeäisivät tätä tarkoitusta varten sopivia henkilöitä perustettavaan asiantuntijalautakuntaan. Siihen pitäisi kuulua jäseniä jokaisesta suuresta kielellisestä tai maantieteellisestä ryhmittymästä. Tällaisten ryhmien muodostaminen vaatii kuitenkin tutkimista, mikä olisi ensimmäisiä tärkeitä tehtäviä. Konferenssin IV komitean ehdottama väliaikainen ryhmittymys on seuraava: 1) anglo-amerikkalainen ryhmä, 2) latinalais-amerikkalainen ryhmä, 3) Iso-Britannia ja Irlanti, 4) Australia ja Uusi-Seelanti, 5) saksalais-hollantilainen ryhmä, 6) Pohjoismaat, 7) romaaninen Eurooppa, 8) Itä-, Keski- ja Kaakkois-Eurooppa, 9) Neuvostoliitto, 10) arabialainen ryhmä, 11) Lounais-Aasia (paitsi Arabia), 12) intialainen ryhmä, 13) Kaakkois-Aasia, 14) Itä-Aasia ja 15) Afrikka (Saharasta etelään). Maiden, jotka katsovat kuuluvansa johonkin yllä mainituista ryhmistä tai alueista, olisi sovittava keskenään, mistä maasta lähetettäisiin koko aluetta edustava asiantuntija. — Suomen asema on tällöin varsin epäselvä, koska ryhmittelyssä maamme on luettu kuuluvaksi Pohjoismaihin, joissa vallitsevana on skandinaavinen nimistö, eikä mitään suomalais-ugrialaista ryhmää ole luotavissa. — Komitea ehdotti myös, että perustettava asiantuntijalautakunta kokoontuisi aluksi kerran vuodessa ja kunkin asiantuntijan matkakustannuksista vastaisi hänen maansa tai järjestönsä.

Välttämättömänä pidettiin, että YK:n talous- ja sosiaali-neuvoston kartografisen osaston valitsema sihteeristö, joka huolehti ensimmäisestä konferenssista ja sen valmisteluista, jatkaisi työtään siihen asti, kunnes mainittu asiantuntijaryhmä ehdottaisi YK:lle, miten suuri kyseisen sihteeristön tulisi olla ja mitä pätevyysvaatimuksia sille olisi asetettava, jotta se voisi tehokkaasti hoitaa tehtäviään YK:n pysyvässä paikannimien normaalistamiskomiteassa. Todettiin, et-

tä tuleva sihteeristö tarvitsisi maantieteellistä, kartografista ja kielitieteellistä koulutusta ja lisäksi sihteeristön johtajan tulisi omata organisatorista kykyä ja pystyä johtamaan myös teknisiä neuvotteluja.

Kansainvälisen yhteistyön tärkeänä osana on nimistöalan kirjallisen materiaalin (kasettien, sanastojen, karttojen, teknisten ohjeiden, ammattijulkaisujen, raporttien ym.) keruu, kodifioiminen ja vaihto. Työkeskuksena voisi toistaiseksi toimia YK:n kartografinen toimisto, kunnes pysyvä komitea voisi ottaa tehtävät hoitaakseen. Yhteistoimintaa YK:n regionaalisten ja kansainvälisten nimistöstä kiinnostuneiden järjestöjen välillä olisi jatkettava. Paavinistuimen edustaja mainitsi tällöin prof. Imbrighin johdossa olevan Vatikaanivaltion uskonnollisen toponymian tutkimuskeskuksen aikovan julkaista artikkeleita ja bibliografian eri maissa ilmestyneestä asianomaisesta kirjallisuudesta ja lupasi asettaa sen voimavarat myös jäsenvaltioiden käyttöön.

Monissa kehitysmaissa paikannimien kansalliselle normaalistamiselle olisivat varmaan suureksi avuksi sivistysmaissa saavutetut tulokset ja kokemukset ja niiden käytössä olevat voimavarat. YK:n välityksellä voidaan apua tarvitseville tarjota asiantuntijoita, teknistä apua ja varoja omien normaalistajien koulutusta varten. — Regionaalisia normaalistamiskonferensseja pidettiin tärkeinä, semminkin kun jo on olemassa YK:n alaisia regionaalisia järjestöjä (esim. Aasiassa, Afrikassa ja Amerikassa). Saksaa puhuvilla mailla on jo pysyvä maantieteellisten nimien normaalistamisesta huolehtiva komitea (Ständiger Ausschuss für die Rechtschreibung geographischer Namen), joka mm. on julkaissut v. 1966 sanakirjan: Duden. Wörterbuch geographischer Namen. Europa (ohne Sowjetunion). Siihen Suomen nimiarkisto on lähettänyt maatamme koskevaa nimistöainesta. Skandinavian maat ovat jo pitäneet joitakin yhteisiä normaalistamiskokouksia, ja Pohjoismaiden, Saksan

sekä mahdollisesti Hollannin edustajien regionaalinen kokous on sovittu pidettäväksi maaliskuussa 1968 Kööpenhaminassa. Konferenssissa kannatettiin yleisesti aluejakoa kielellisten tai maantieteellisten yksikköjen pohjalta, esim. Arabiliittoa pidettiin tyypillisenä regionaalisenä ryhmänä. Kirjoitusjärjestelmiä, tiettyjen nimiongelmien levinneisyysalueita tms. jakoperusteina ei pidetty onnistuneina.

Useamman kuin yhden kielen tai valtion alueelle ulottuvien kohteiden nimitystä näyttäivät valtamerien ja kansainvälisten vesien nimitykset erittäin pulmallisilta, joskin jo eräät kansainväliset järjestöt ovat työskennelleet kyseisen nimistön normalistamiseksi ja normalistetun merifysiografian sanaston laatimiseksi. Mantereella sijaitsevien kansainvälisten kohteiden nimien tulee olla sellaisia, joita kukin maa käyttää julkaisuisaan. Tämä ratkaisee ongelman kansallisen normalistamisen kannalta, mutta ei kansainvälisen normalistamisen eikä kansainvälisten järjestöjen kannalta, joilla ei ole käytössä niitä varten normalistettuja (sovinnais)nimiä. Komitea ei suosittanut niissä esperanton tapaisen kansainvälisen kielen käyttöä eikä myöskään, kuten oli ehdotettu, kyseisten kohteiden merkitsemistä karttaan numeroilla, jotka viittaisivat kartan reunassa olevaan vaihtochoisten nimien luetteloon. Komitean mielestä eivät kaksikieliset kartat myöskään ole onnistuneita. — Kysymystä käsiteltäessä huomautti toht. Burrill, että USA:ssa ei käännetä englantilaisia eikä sovinnaisia nimiä maailmankartoissa. Muista kielistä valittujen yhdyspaikannimien spesifinen osa (määrite) otetaan käyttöön sellaisenaan, mutta ns. geneerinen termi käännetään englanniksi. Leikillisenä esimerkkinä hän mainitsi venäläiseen varapuheenjohtajaan liittyvän harkinnaisnimen *Gora Baranova*, joka englanniksi olisi *Baranov Seamount*. Menettelytapa on osiltaan käyttökelpoinen, mutta ei meillä yksinomainen (vrt. esim. karttoihin otettavaa

lappalaisperäistä normaalistettua nimityksemme).

Komitea esitti myös suosituksen, että regionaaliset tai niitä suppeammatkin konferenssit tai komiteat voisivat mahdollisuuksien mukaan normalistaa kansainvälistä käyttöä varten useamman kuin yhden kielen tai valtion alueelle ulottuvien kohteiden nimet. Sen jälkeen kansainvälinen komitea voisi julkaista pieneen mittakaavaan laaditulla (1:10 000 000 tai 1:5 000 000 tai 1:2 500 000) maailmankartalla vahvistetun luettelon kaikista nimistä.

#### *Suomen nimiarkiston tuleva asema ja tehtävät*

Geneven konferenssissa todettiin leikkisästi, että maailman paikannimien normalistaminen on yhtä vaikeaa kuin asestariisunta, jota samanaikaisesti käsiteltiin läheisessä istuntosalissa. Kuitenkin konferenssilla oli tärkeä merkitys siinä, että maailman nimitysten normalistamisongelmat kaikessa laajuudessaan ja moninaisuudessaan oli saatu kootuksi yhteen ja eri maiden edustajat tutustuivat näiden kysymysten ääressä toisiinsa ja syntyi ilmeistä yhteistyöhalua yhteisten ongelmien ratkaisemiseksi. Tärkeää oli eritoten pysyvän paikannimikomitean perustaminen YK:hon koordinoimaan eri maissa suoritettavaa normalistamistyötä ja antamaan apua kehitykselle. Sillä on edessään pitkä ja leveä työsaara, sillä — Alankomaiden edustajan prof. E. J. Ormelingin sanontaa käyttäkseni — normalistamiskokemuksia on riittävästi vain muutamilla mailla, muut ovat tässä mielessä »alikehittyneitä». Kansainvälisen keskuskomitean perustaminen pakottaa myös eri maat tekemään jotakin kansallisen nimityksensä hyväksi, ettei jäädä nimityskilpajuoksussa muista jälkeen. Seuraavien vuosien työn kontrolloimiseksi eri maissa päätettiin pitää toinen kansainvälinen nimityskonferenssi v. 1970.

Meillä on Suomen nimiarkisto (ent. Sanakirjasäätiön nimitysjao) suoritta-

nut normalistamistyötä, kuten sanottu, vähin jo 1940-luvulta lähtien, systemaattisesti vuodesta 1959, josta alkaen on suoritettu maanmittaushallituksen peruskarttojen nimitysten tarkistusta. Myös tulevina vuosina tämä työ kuuluu nimiarkiston tärkeisiin huoltotehtäviin, sillähän on laajimmat nimikokoelmat ja koulutettua työvoimaa tehtävää suorittamaan. Nimiarkistolla ei kuitenkaan ole päättävävaltaa paikannimien virallistamiseen, mutta toistaiseksi ei ole syntynyt vakavampia konflikteja, sillä maanmittaushallitus ja monet keskusvirastot ovat yleensä hyväksyneet nimiarkiston suositamat nimiasut. Toisaalta on silti pantu merkille, ettei virheellisiksi todettuja nimityksiä ole hevillä saatu korjataksi virastojen välityksellä. Maanmittaushallitus ei ole muuttanut maarekisteriin merkittyjä ja sillä pyhityksen saaneita virheellisiä, stereotyyppisiä ja mielikuviutuksettomia talonnimiä puhumattakaan eräistä kylännimistä, jotka elävät vain maarekisterin lehdillä, kylän asukkaille vieraina. Kunnan viranomaiset pitävät kysin hampain kiinni pitäjien virheellistä nimitystä, kuten osoitti tässä takavuosina *Honkajoen* (pro *Hongonjoen*) tapaus, ja vääristä kirjoitustavoista, kuten *Isokyrö*, *Vähäkyrö*, *Alitornio*, *Ylitornio*, *Peräseinäjoki*, jotka poikkeavat nykyisistä oikeinkirjoitussäännöistä (pro *Iso-Kyrö*, *Vähä-Kyrö*, *Ali-Tornio*, *Yli-Tornio*, *Peräseinäjoki*). Oikeus nimien normalistamiseen ja vaihtamiseen olisi tehtävä helpommaksi ja nopeammaksi, ja kun lisäksi kosketukset suoraan YK:hon käyvät päinsä vain valtiovallan välityksellä, on sekä kansallinen että kansainvälinen normalistamistyö ilmeisesti organisoitava uudelleen. Yhä laajeneva yleinen nimitysten palvelu ja valtion virastojen nimityksen käyttö ovat senlaatuaisia, että nimiarkiston asema olisi järjestettävä tarkoituksenmukaisemmaksi. Monissa maissa kyseiset laitokset ovat valtion virastoja.

Nimityshuollon uudessa organisaatiossa nimiarkistolla on jatkuvasti kes-

keinen asema, koska kaikki nimistötyö voidaan menestyksellisesti suorittaa vain siellä, mutta mukaan olisi saatava myös kartografian (maanmittaushallituksen), maantieteen ja suurten kustantamojen edustajat, jotka juuri käyttävät paikannimistöä ja joilla on suuri vaikutus normaalistetun nimistön vakiintumiseen. Lisäksi olisi selvitettävä, millä laitoksella (mielestäni vain yhdellä instanssilla) olisi oikeus nimien »virallistamiseen».

Normaalistamisesta huolehtivan nimistöelimen välttämätön ja kiireellinen tehtävä on julkaista normaalistetut nimet, ns. kasetit I. sellaiset nimihakemistot, joissa on ilmoitettu kunkin nimen osoittaman kohteen laatu ja sijainti sekä nimiin liittyvän geneerisen termin merkitys. Lähitavoitteina ovat maanmittaushallituksen 1:1 000 000 ja 1:400 000 -mittakaavaisten karttojen suppeahkot nimistökasetit (noin 8 000 ja 20 000 nimeä) ja sen jälkeen olisi toivottavaa 1:200 000 -mittakaavaisen karttakirjan julkaiseminen kasetteineen. Kun on selvitetty, miten edullisimmin voidaan käyttää hyväksi automaattista tietojenkäsittelyä nimaaineiston tallentamiseen ja hakemistojen laatimiseen, on edellytyksiä laajempien julkaisujen toimittamiseen. Nimiarkiston suuriin tehtäviin tulevaisuudessa kuuluvat mm. maamme pitäjien ja kylien nimien hakemisto, Euroopan hydronymisen komission (Kommission für europäische Hydronymie) suosittama maamme vesistönimien (järvien ja jokien nimien) tieteellinen hakemisto, johon sisältyvät myös nimien murremuodot sekä vanhojen karttojen ja asiakirjojen nimimerkinnot. Se muodostaisi osan Euroopan vesistönimien sarjassa, jonka on perustanut H. Krahe ja jota on julkaissut W. P. Schmidin toimittamana Mainzian tieteiden ja kirjallisuuden akatemian (ensimmäisenä osana Hydronymia Germaniae. Reihe A. Wiesbaden 1962 ff.). Myös nimistöntutkimuksen kannalta olisi tärkeää toimittaa yhdyspaikannimien perusosien (so. geneeristen termien) aakkosellinen sanakirja sekä

nimistöön sisältyvien johtimien hakemisto, molemmat levinneisyystietoineen. Suunnitteilla on myös kirjallisuudessa käsiteltyjen paikannimien aakkosellinen hakemisto, johon olisi liitettävä nimistöntutkimuksen käyttämien aputieteiden (arkeologian, historian, kansatieteen ja kansanrunoudentutkimuksen) onomastiikkaa hyödyttävien teosten bibliografia. Laatimistaan ja julkaisemistaan odottavat lisäksi Inkerin ja Itä-Karjalan normatiiviset paikannimihakemistot sekä antroponymialle tärkeä suomalaisen sukunimistön hakemisto.

Kielensä poikkeavuuden takia Suomi joutuu kansallisia tieteitä käsittelevissä kansainvälisissä neuvotteluissa tekemään päätöksensä omin päin ilman sukukansojen apua. Silti esim. nimien normaalistamisessa on seurattava yleisiä kansainvälisiä suuntaviivoja, jotta voisimme olla yhteistyössä muun maailman kanssa. Maantieteellisen, kartografisen ja onomastisen terminologian luomisessa voidaan käyttää hyväksi suurten sivistyskielten luomia käsitteitä ja termejä. Suomessa painettavissa maailmankartoissa ja -atlaksissa on käytettävä eri maiden normaalistamia paikannimiä ja omien sovinnaisnimiemme lukumäärä on vähennettävä minimiin. Sellaisilla sovinnaisnimillä kuin *Tukholma*, *Kööpenhamina*, *Hampuri*, *Lontoo*, *Parisi* jne. on pitkäaikaisen käytön takia elämisen oikeus, mutta ilmeisesti esim. *Pietarin* on väistytävä *Leningradin* tieltä ja ehkä *Lyypekin Lübeckin* tieltä, pari esimerkkiä mainitakseni. Käyttökelpoisia ovat sovinnaisnimet sellaisista usean kielen alueelle ulottuvista kohteista kuin esim. *Alpit* ja *Tonava*.

Suomen nimiarkistolla on tulevana vuosina suuria tehtäviä: kansainväliset mitat täyttävä paikannimistömme kansallinen ja kansainvälinen normaalistaminen, laajojen hakemistojen laatiminen ym. Näiden töiden tieteellinen johtaminen samoin kuin monet muut nimistötehtävät — varsinaisesta nimistöntutkimuksesta puhumattakaan — vaativat

nimistöntutkimuksen professuurin perustamista Helsingin yliopistoon. Alan professorilta vaaditaan paljon: suomalaista ja itämerensuomalaista nimistöä käsitellessään hänen on tunnettava lappalaista, skandinaavista, slaavilaista ja alasaksalaista onomastiikkaa. Hänen on oltava perehtynyt onomastiikan »aputieteisiin», esim. asutushistoriaan, kansatieteeseen ja arkeologiaan. Voidakseen osallistua kansainvälisiin onomastisiin

kongresseihin ja paikannimien normalistamista käsitteleviin regionaalisiin ja maailmankonferensseihin sekä pitääkseen yllä yhteyksiä YK:n pysyvään paikannimikomiteaan hänen on hallittava jotakin maailmankieltä (mieluummin englantia). — Meillä ei ole varaa täällä syrjityssä, mutta muualla arvostetussa nimistöntutkimuksessakaan katkaista siteitä suureen maailmaan.

VILJO NISSLÄ